

Andrzej J. MADERA

Akademia Pedagogiczna w Krakowie

Fenomen społeczno-polityczny Radia Maryja

W grudniu 2002 roku toruńskie Radio Maryja obchodziło 11. rocznicę wyemitowania pierwszej audycji. Dziś nikt już nie ma wątpliwości, że mamy do czynienia ze swoistym fenomenem. W ciągu tej dekady rozgłośnia ojców redemptorystów odniosła wielki sukces. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest fakt, że Radio Maryja jest rozgłośnia o wyjątkowej i oryginalnej formule radia modlitewnego, które przyciąga jak magnes miliony słuchaczy. Oferta programowa toruńskiej rozgłośni jest wyjątkowa i nie ma swojego odpowiednika na rynku środków społecznego przekazu. Program Radia Maryja jest oparty na trzech podstawach: modlitwa, katecheza i kontakt ze słuchaczami. Szczególnie kontakt ze słuchaczami wpłynął na wielki sukces rozgłośni. Jest ona najbardziej „żywą” i „interaktywną” rozgłośnia w Polsce. Stacja kontaktuje się z swoimi słuchaczami nie tylko po to, by wymieniać myśli i poglądy (temu zamierzeniu służy audycja „Rozmowy niedokończone”, która – jako pierwsza w Polsce – ma interaktywny charakter), ale także, aby jednoczyć się w modlitwie.

Radio Maryja jest katolicką rozgłośnia radiową założoną przez ojców redemptorystów w marcu 1991 roku¹ w Toruniu z siedzibą przy ulicy Żwirki i Wigury 80. Twórcy stacji, nadając jej imię Maryi, chcieli oddać hołd Matce Boskiej i jednoznacznie określić profil nowo powstającej stacji. Dyrektorem i założycielem jest ojciec Tadeusz Rydyk, próbujący naśladować św. Maksymiliana Kolbe, inicjatora radiofonii katolickiej w Polsce, który nadawał z Niepokalanowa własne programy religijne². Radio Maryja należy do grupy audytywnych środków masowego przekazu, które cechują się tym, że za pomocą technicznych urządzeń przekazują masowemu odbiorcy na odległość treści za pośrednictwem mowy, muzyki i innych dźwięków. Wspomniany kapłan, niczym wytrawny przywódca polityczny, nie musi ciągnąć ludzi za sobą, tylko sprawia, że sami za nim

¹ źródło: *Kalendarz Rodziny Radia Maryja na rok 1999*, Szczecinek 1998.

² źródło: „Rodzina Radia Maryja” 2002, nr 3, s. 43.

podążają. Jego charyzmę w doskonały sposób określa powiedzenie: „Alleluja, i do przodu”, które symbolizuje religijność i radość, a także pokazuje kierunki działania.

Ojciec Tadeusz Rydzyk, należący do zakonu redemptorystów³, stał się jedną z najbardziej znanych postaci polskiego życia publicznego. Właściwie żadne media, poza jego rozgłośnią i związanym z nią „Naszym Dziennikiem”, nie mają do niego dostępu. Choć ojciec Rydzyk jest osobą publiczną od dziesięciu lat, tak naprawdę mało o nim wiadomo⁴. Przełomem w jego życiu był pobyt na misjach w bardzo katolickiej Bawarii. Właśnie tam narodził się pomysł stworzenia rozgłośni o ewangelizacyjnym profilu. Po powrocie do kraju w 1991 roku redemptorysta zaczął wcielać swój pomysł w życie. Tak wspomina tamte wydarzenia: „Postrzegam to jako wielką przygodę i wyzwanie. Coś, co dostrzegłem jak za mgłą, jeszcze nie widziałem wszystkiego jasno, jak to będzie się rozwijało, ale byłem pewny, że to ma zaistnieć. Nie myślałem jeszcze o szczegółach, ale widziałem cel: przede wszystkim objąć całą Polskę i Polonię, żeby umocnieni Polacy umacniali w wierze innych”⁵. Po dziesięciu latach wizja ta się spełniła. Radio Maryja obejmuje obecnie prawie cały obszar Polski, a także dociera do skupisk polonijnych w Chicago, Detroit i w Toronto. W Europie zaś, jak mówi ojciec Rydzyk „odbierani jesteśmy od Atlantyku po Ural”⁶. Z małego radia rozgłośnia urosła do rangi potentata medialnego, w którego posiadaniu są tytuły prasowe, fundacje, instytuty, uczelnie, a przede wszystkim wielkie grono oddanych słuchaczy.

³ Założycielem zgromadzenia zakonnego redemptorystów był św. Alfons Maria Liguori, urodzony w Neapolu w roku 1696. Zgromadzenie zrodziło się z troski św. Alfonsa o należyte życie religijne tych, którzy z braku właściwego duszpasterstwa lub warunków społeczno-ekonomicznych byli chrześcijanami tylko z imienia. Najnowsze konstytucje zgromadzenia, wnikając w myśl swego założyciela, tak formułują cel redemptorystów: „Dlatego redemptoryści swoją działalność apostołską przede wszystkim powinni skierować do tych chrześcijan, których Kościół nie zdołał jeszcze należycie wyposażać w środki zbawienia, lub którzy nauczania Kościoła nie przyjmują jako „Dobrej Nowiny”, lub którzy przynoszą szkodę na skutek rozłamu Kościoła, wreszcie do których światło Ewangelii jeszcze nie dotarło” (konstytucja 3).

⁴ M. Lizut, *Ojciec Rydzyk nie kocha dzieci swoich*, „Gazeta Wyborcza”, 2–3 lutego 2002.

⁵ E. Sołowiej, w rozmowie z ojcem Tadeuszem Rydzykiem, założycielem i dyrektorem Radia Maryja, *Żeby Polacy umacniali w wierze innych*, „Nasz Dziennik”, 7 grudnia 2001.

⁶ M. Ikonowicz, *Zbuntowane „Radio Maryja”*, „Przegląd”, 10 grudnia 2001.

Taka przemiana była możliwa dzięki charyzmie ojca dyrektora. Bez niej nie byłoby zaplecza, pieniędzy i rzeszy słuchaczy. Co do tego, że jest on osobą charyzmatyczną, nie mają wątpliwości zarówno jego zwolennicy, jak i przeciwnicy. Jest to spowodowane tym, że jego osobowość jest pełna religijności, zdecydowania i radości.

Sam zainteresowany tak tłumaczy sukces toruńskiej rozgłośni: „Widzę to tak, że cały czas ktoś to prowadzi, bardzo wyraźnie tego doświadczam. To jest takie nasze nędzne oddanie się Panu Bogu. Oddać się... Najlepiej przez Maryję oddać się Panu Bogu, a On zadba o wszystko. Jeden człowiek niewiele zdziała, nawet geniusz nic by nie mógł zrobić sam. Ważne jest, aby cały Naród był świadomy. Potrzeba wielu świadomych i oddanych ludzi, z sercem poświęcających się sprawie ewangelizacji”⁷. Ojciec Tadeusz Rydzyk jest przez jednych uwielbiany, a przez innych znienawidzony. Dla sympatyków radia stał się niekwestionowanym autorytetem. Dla wielu spośród pięciu milionów słuchaczy argument: „A ojciec Tadeusz powiedział inaczej” wystarcza za wszystko⁸. Zdaniem Ryszarda Bendera, historyka wykładającego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, lidera ruchu katolicko-narodowego i szefa Komitetu Ratowania Radia Maryja, „Ojciec Rydzyk to Maksymilian Kolbe naszych czasów”⁹. Natomiast Marek Jurek przyrównuje dyrektora Radia Maryja do kaznodziei Piotra Skargi¹⁰. Odmiennego zdania jest Aleksander Małachowski, który stwierdza: „Dyrektor Rydzyk, wielki apostoł nienawiści, głosi – gdzie tylko może – swoje urojone krzywdy, posługując się nieprawdą mile łechzczącą uszy owych dewocyjnych tłumów”¹¹. Podobnego zdania o ojcu Rydzyku jest również Kazimierz Kutz, któremu dyrektor Radia Maryja jawi się jako „pustynny lis”¹².

Bezspornym jest to, że ojciec Rydzyk jest człowiekiem o przywódczych i politycznych aspiracjach. Po raz pierwszy pokazał je w wyborach parlamentarnych w 1997 roku zakończonych sukcesem Akcji Wyborczej Solidarność. Rozgłośnia ojca dyrektora okazała się w tym czasie ważnym

⁷ E. Sołowiej, op. cit.

⁸ M. Subotić, „Rzeczpospolita”, 21 kwietnia 1998.

⁹ M. Ikonowicz, *Zbuntowane*, „Przegląd”, 10 grudnia 2001.

¹⁰ M. Subotić, *Alleluja! I do przodu*, „Rzeczpospolita” za <http://republika.pl/otndzv/inde>, 7 października 2001, godz. 17:30.

¹¹ A. Małachowski, *Jad nienawiści*, „Przegląd Tygodniowy”, 13 października 1999.

¹² K. Kutz, *Przyszłe łąki*, „Dziennik Zachodni”, 9 stycznia 1998.

ośrodkiem na arenie politycznej, z którym muszą się liczyć właściwie wszyscy politycy o prawicowej proveniencji. Z „drużyny” AWS do Sejmu weszło kilkunastu posłów rekomendowanych przez ojca Rydzyka. Na trzy miesiące przed wyborami w 2001 roku powstała pod auspicjami Radia Maryja partia polityczna – Liga Polskich Rodzin, która dostaje się do parlamentu. Jest to narodowo-katolicka wersja AWS, w skład której wchodzi małe, zazdrośnie strzegące swojej autonomii partyjki i stowarzyszenia. Widząc to, ojciec Rydzyk tak skonstruował nowe ugrupowanie, aby żadna frakcja nie była zbyt faworyzowana¹³.

Ojciec Tadeusz Rydzyk jest niezwykle barwną, pełną charyzmy osobowością, mającą duży wpływ na scenę polityczno-społeczną. Liczyć się z nim muszą nie tylko politycy z prawej sceny politycznej, ale także politycy lewicy. Posiada duże wpływy wśród członków Episkopatu Polski. Przez dziesięć lat udało mu się stworzyć potężną firmę medialną, która wywiera spory wpływ na wiele aspektów życia w Polsce. Największym kapitałem jest jednak wielomilionowa rzesza słuchaczy, bez reszty oddana dyrektorowi swojej ukochanej stacji radiowej. Przez ten fakt ojciec Tadeusz dysponuje mocną grupą nacisku.

Drugim redemptorystą pracującym w Radiu Maryja jest Jan Mikrut. Obydwaj ojcowie poznali się jeszcze w seminarium duchownym, następnie spotykali się sporadycznie na płaszczyźnie Ruchu Światło-Życie, którego byli animatorami. Na trwałe złączyło ich dopiero Radio Maryja. Dzięki pracy w rozgłośni mogli się lepiej poznać. Ojciec Jan Mikrut wspomina: „Od samego początku patrzyłem na to radio jak na pewne dzieło Boże, jak na szansę ewangelizacji. Chciałem wyjeżdżać na misje zagraniczne i ewangelizować [...]. Radio Maryja stało się dla mnie szansą ewangelizacji tutaj, w Polsce i realizowania w ten sposób swego powołania”¹⁴. Ojciec Mikrut uważa, że Radio Maryja powinno swoim działaniem przypominać parafię, a nie instytucję komercyjną, opierać swoje istnienie na bezinteresownym darze czasu i zdolności. Animatorami tej rozgłośni zaś powinni być ludzie posiadający dobre przygotowanie intelektualne i duchowe, którzy żyją „głębia” i potrafią się nią dzielić¹⁵. Właśnie takiej formuły dopracowało się Radio Maryja.

¹³ M. Lizut, *Ojciec*, „Gazeta Wyborcza”, 2–3 lutego 2002.

¹⁴ J. Mikrut, *Mówią ojcowie redemptoryści*, w: *Radio Maryja*, red. D. T. Lebioda, Toruń 1995, s. 30.

¹⁵ *Ibidem*, s. 31.

W późniejszym czasie do dwóch wspomnianych zakonników dołączyli inni księża, m.in.: Piotr Andrukiewicz, Grzegorz Mój, Jacek Cydzik, Jan Król, Dariusz Pubiś oraz Janusz Dyrek. Za część informacyjną w Radiu Maryja odpowiedzialny jest ojciec Cydzik. Kierowana przez niego redakcja zajmuje się przygotowaniem serwisów informacyjnych, strony internetowej, współpracą z różnymi czasopismami czy też gromadzeniem wycinków prasowych na temat Radia Maryja. W tej redakcji, jak i w całym radiu, pracuje wielu wolontariuszy. W czasie wakacji wielu studentów ze Studium Dziennikarskiego odbywa w niej praktyki. Uczą się oni umiejętności szukania, wybierania, formułowania i przekazywania dalej zdobytych informacji¹⁶. Zdaniem ojca Cydzika „działalność redakcji informacyjnej jest to przede wszystkim praca pewnego zespołu ludzi, którzy posługują Prawdzie. Tak zresztą odbieram całe Radio Maryja”¹⁷. Natomiast ojciec Janusz Dyrek zajmuje się studiem nadawczym. Odpowiedzialny jest za edycję programu, czyli ustala m.in. harmonogram pracy z ojcami, spikerami i realizatorami dźwięku. Ojciec Dyrek uważa pracę w toruńskiej rozgłośni za „uczestnictwo w wielkiej historii, która dzieje się na naszych oczach”¹⁸.

Oprócz wymienionych zakonników, w Radiu Maryja pracuje kilka sióstr zakonnych (cztery ze Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu, jedna ze Zgromadzenia SS. Miłosierdzia św. Wincentego á Paulo) oraz 215 pracowników świeckich. Ponadto z rozgłośnią stale współpracuje ponad tysiąc osób z całej Polski i spoza jej granic. Wszyscy wykonują swoją posługę w Radiu Maryja bezinteresownie¹⁹.

Historia Radia Maryja zaczęła się 10 lutego 1990 roku. Wtedy to do Sanktuarium Pana Jezusa Miłosiernego w Krakowie-Łagiewnikach przyjechał ojciec Tadeusz Rydzik (niedawno przybyły do Polski po kilkuletnim pobycie w Bawarii) wraz z pracującym w Niemczech włoskim dyplomatą Ivano Petrobellim. Podczas spotkania zapadła decyzja o tworzeniu Radia Maryja²⁰. W takich słowach ojciec Rydzik wspomina tamte wydarzenia: „[...] przy grobie siostry Faustyny ostatecznie nadszedł czas by powiedzieć »tak«. By powiedzieć »w ciemno tak«, by opowiedzieć się za jedną z form głoszenia Ewangelii, by wybrać jedną z form nowej ewan-

¹⁶ J. Cydzik, *Ojcowska postuga*, „Nasz Dziennik”, 7 grudnia 2001.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ J. Dyrek, *Ojcowska postuga*, „Nasz Dziennik”, 7 grudnia 2001.

¹⁹ źródło: *Kalendarz Rodziny Radia Maryja na rok 1998*, Szczecinek 1997.

²⁰ źródło: *Kronika Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 12 lipca 1998.

gelizacji – jedną z form wołania: »Obudźcie się. Bóg żyje!«²¹. W marcu następnego roku pomysł zyskał aprobatę prowincjała redemptorystów w Polsce, ojca Leszka Gajdy, co było równoznaczne z oficjalnym podjęciem starań o utworzenie rozgłośni. W czerwcu 1991 roku Radio Maryja otrzymało pierwsze pozwolenie na stacje nadawcze w Toruniu i Bydgoszczy²². Na siedzibę rozgłośni wybrano działkę budowlaną ofiarowaną ojcom redemptorystom przez państwa Poznańskich, znajdującą się przy ulicy Żwirki i Wigury nr 80 w Toruniu. 8 grudnia 1991 roku Radio Maryja rozpoczęło swoją działalność. O pierwszej audycji ojcowie redemptoryści informowali na ręcznie wypisanych afiszach rozwieszanych na ulicach²³.

W grudniu tego samego roku minister łączności podpisał zgodę na łącza satelitarne dla Radia Maryja. Dzięki temu stało się ono słyszalne na terenie całej Europy. W lutym 1993 roku rozgłośnia otrzymała zgodę na otworzenie kolejnych trzynastu stacji nadawczych (swoje częstotliwości udostępniły Radiu Maryja diecezje). Dzień 16 marca 1993 roku był pierwszym pokazem siły i jedności słuchaczy toruńskiej rozgłośni. Zebrano wtedy ponad 30 tysięcy podpisów osób proszących o zwolnienie radia ze zbyt wysokich podatków za sprowadzony sprzęt satelitarny, na zapłacenie których radio nie miało pieniędzy. 27 marca tego samego roku ukończono prace przy instalacji naziemnej nadawczej stacji satelitarnej; od godziny 19:37 Radio Maryja zaczęło przysyłać swój sygnał za pośrednictwem satelity Eutelsat II. Od tego momentu sygnał toruńskiej rozgłośni jest odbierany na terenie całej Europy. Dwa dni później Prymas Polski, kardynał Józef Glemp dokonał uroczystego poświęcenia stacji²⁴. Natomiast 24 października 1993 roku utworzono roczne Katolickie Podyplomowe Studium Dziennikarstwa przy Radiu Maryja. Było to pierwsze dzieło edukacyjne powstałe przy toruńskiej rozgłośni, które zapowiadało przyszłe inicjatywy z tej dziedziny organizowane przez ludzi związanych z Radiem Maryja²⁵.

W listopadzie 1993 roku ojcowie pracujący w Radiu Maryja zostali przyjęci przez Ojca Świętego Jana Pawła II. Otrzymali wówczas papieskie błogosławieństwo dla samego dzieła, jak i dla osób w nim pra-

²¹ T. Rydzyk, op. cit., s. 13.

²² źródło: *Z historii Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 7 grudnia 2001.

²³ Ibidem.

²⁴ źródło: *Kalendarz Rodziny Radia Maryja na 1999 r.*, ...

²⁵ Ibidem.

cujących²⁶. Wkrótce po tym wydarzeniu, 23 marca 1994 roku, przybyła do Rzymu licząca około 5 tysięcy grupa pielgrzymów Rodziny Radia Maryja. Jan Paweł II spotkał się z nimi podczas audiencji w Bazylice św. Piotra²⁷. W tym dniu papież skierował do przybyłych między innymi takie słowa: „Radio Maryja istnieje dopiero kilka lat. W ciągu tych kilku lat nastąpił jednak wielki rozwój, tak gdy chodzi o zasięg oddziaływania, jak też program. Pragnę podkreślić przede wszystkim bogactwo tego programu, który wychodzi naprzeciw podstawowym potrzebom człowieka, uwzględniając przede wszystkim potrzeby religijne. Program ten jest wszechstronny: obejmuje modlitwę, katechezę, informację, muzykę religijną, a także kontakty telefoniczne ze słuchaczami [...]. Już dzisiaj można to powiedzieć, że cenny wkład Radia Maryja w dzieło nowej ewangelizacji buduje rodzinę »Bogiem silną«, wychowuje społeczeństwo, a zwłaszcza młode pokolenie do cywilizacji miłości”²⁸.

23 czerwca 1994 roku Radio Maryja otrzymało koncesję od Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji na nadawanie programu ogólnopolskiego. Koncesja zawierała zapis o systematycznym obejmowaniu zasięgiem odbioru 80% powierzchni Polski²⁹. Zapis ten jednak do końca siedmioletniego okresu obowiązywania koncesji nie został zrealizowany. Siedem lat walki Radia Maryja i jego słuchaczy z KRRiTV zakończyło się w 2000 roku raportem Najwyższej Izby Kontroli z dochodzenia przeprowadzonego na życzenie Sejmu. Raport ten wykazywał dobitnie, że toruńska rozgłośnia była dyskryminowana w procesie przydzielania częstotliwości przysługujących nadawcom ogólnopolskim.

W czerwcu 1994 roku Radio Maryja gościło w Pałacu Prezydenckim na zaproszenie prezydenta Lecha Wałęsy. W tym dniu prezydent odpowiadała na pytania radiosłuchaczy³⁰. 27 października 1994 roku sygnał Radia Maryja trafił do słuchaczy Ameryki Północnej i Środkowej za pośrednictwem satelity Galaxy 7³¹.

Najważniejszym wydarzeniem w pierwszej połowie 1995 roku w historii Radia Maryja była II Ogólnopolska Pielgrzymka Rodziny Radia

²⁶ G. Turowski, *Ojciec Święty Jan Paweł II o Radiu Maryja*, w: *Odważny głos prawdy*, red. J. Kawecki, K. R. Jaśkiewicz, J. Chodorska, Warszawa 2001, s. 65.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Za: „L’Osservatore Romano”, wyd. pol. 1994, nr 5. s. 63.

²⁹ źródło: *Kalendarz Rodziny Radia Maryja na 1998 r.*, ...

³⁰ źródło: *Kronika Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 12 lipca 1998.

³¹ Ibidem.

Maryja do Ojca Świętego Jana Pawła II. 29 marca do Rzymu przybyło 15 tysięcy słuchaczy³². Kolejną wielką manifestacją poparcia dla rozgłośni była III Ogólnopolska Pielgrzymka Rodziny Radia Maryja na Jasną Górę, która odbyła się 9 lipca 1995 roku. W tej pielgrzymce uczestniczyło 150 tysięcy słuchaczy³³. Od 20 lipca 1995 roku stacja zaczęła nadawać swój program za pośrednictwem satelity Hot Bird na obszar całej Europy. Dzięki temu Radio Maryja mogą odbierać wszyscy posiadacze indywidualnych anten satelitarnych, bez konieczności posiadania dekodera, jak było do tej pory. Natomiast w okresie od 23 sierpnia do 24 września tego samego roku Radio Maryja przeprowadziło próbę nadawczą audycji na falach krótkich dla Polaków na Wschodzie – od Litwy, Białorusi i Ukrainy po Kazachstan³⁴.

W kwietniu 1996 roku odbyła się III Ogólnopolska Pielgrzymka Rodziny Radia Maryja do Ojca Świętego Jana Pawła II. Do Rzymu przybyło 20 tysięcy słuchaczy z Polski, a także liczna grupa Polaków mieszkających na obczyźnie³⁵. W maju wmurowano kamień węgielny pod budowę nowego domu radiowo-mieszkalnego w Toruniu, a pod Krokwią w Zakopanem zainaugurowany został cykl spotkań pod hasłem „A to Polska właśnie”³⁶. Wspomniana inicjatywa ma na celu propagowanie polskiej kultury i dziedzictwa narodowego. Wzorem lat poprzednich, w lipcu zorganizowano IV Ogólnopolską Pielgrzymkę Radia Maryja na Jasną Górę, która tym razem zgromadziła blisko 300 tysięcy pielgrzymów.

W dniach 20–22 października 1996 roku na zaproszenie Radia Maryja przebywa w Polsce Bernard Nathanson, twórca programu aborcyjnego w Stanach Zjednoczonych, który po swoim nawróceniu całe życie poświęcił obronie dzieci nienarodzonych³⁷. W tym samym miesiącu z inicjatywy rozgłośni oraz Polskiej Federacji Ruchów Obrony Życia odbyła się w Warszawie 100-tysięczna manifestacja obrońców życia. W listopadzie miała miejsce pierwsza w historii Radia Maryja transmisja z Rosji, z okazji odwiedzin Matki Bożej Fatimskiej w Sankt Petersburgu³⁸. W połowie grudnia dyrektor rozgłośni odebrał na Jasnej Górze Nagrodę im. Świętego

³² źródło: *Kronika Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 12 lipca 1998.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ źródło: *Z historii Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 7 grudnia 2001.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem.

Maksymiliana Marii Kolbego, przyznaną rozgłośni oraz wolontariatowi przez Katolickie Stowarzyszenie Dziennikarzy. W uzasadnieniu decyzji czytamy m.in.: „Redakcja oraz liczne grono współpracowników Radia Maryja wykazało wyjątkową orientację na rynku mediów masowych w Polsce, inicjując formę pracy dziennikarskiej opartą na trudnej i wymagającej sprawnego i skutecznego warsztatu, bazie technicznej i programowej”³⁹.

W styczniu 1997 roku powołano Instytut Edukacji Narodowej przy Radiu Maryja⁴⁰. W marcu z inicjatywy Radia Maryja powołany został Społeczny Komitet Ratowania Stoczni Gdańskiej i Przemysłu Okrętowego, którego działalność zwraca uwagę Polaków na problemy polskiej gospodarki. W lipcu przy rozgłośni powstał Ogólnopolski Sztab Pomocy Powodzianom, stając się jedną z największych instytucji dostarczających pomoc ludziom dotkniętym klęską powodzi na terenie kraju. We wrześniu zaczęły powstawać Podwórkowe Kółka Różańcowe Dzieci, a w październiku do Rzymu udała się grupa ponad 10 tysięcy słuchaczy⁴¹. W grudniu zawiązał się Zespół Wspierania Radia Maryja w Służbie Bogu, Kościołowi, Ojczyźnie i Narodowi Polskiemu. Zespół działa pod przewodnictwem Janusza Kaweckiego; grupa podstawowa liczy 23 osoby, które są wspierane przez blisko 1000 osób w terenie⁴².

W styczniu 1998 otwarto wyremontowany „Dom Słowa” w Toruniu. Odbłyło się w nim pierwsze sympozjum naukowe, zorganizowane przez powołany rok wcześniej do życia Instytut Edukacji Narodowej przy Radiu Maryja. W tym samym miesiącu radio przeprowadziło bezpośrednią transmisję z pielgrzymki Jana Pawła II na Kubę. Ukazał się również pierwszy numer gazety codziennej „Nasz Dziennik”⁴³. W czerwcu Radio Maryja rozpoczęło nadawanie swego programu w internecie, zaś w lipcowej VI Pielgrzymce Rodziny Radia Maryja na Jasną Górę uczestniczyło 400 tysięcy wiernych. We wrześniu toruński „Dom Słowa” gościł polskich parlamentarzystów, którzy odbyli w tym miejscu rekolekcje. W tym samym miesiącu otwarto Prywatne Liceum Ogólnokształcące i Szkołę Podstawową w Szczecinku, powstałe z inicjatywy Fundacji „Nasza Przyszłość”. W październiku natomiast odbyła się uroczystość inauguracyjna

³⁹ źródło: *Kronika Radia Maryja*. „Nasz Dziennik”, 12 lipca 1998.

⁴⁰ źródło: *Kalendarz Rodziny Radia Maryja na 1998 rok, ...*

⁴¹ źródło: *Z historii Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 7 grudnia 2001.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

rok akademicki Instytutu Edukacji Narodowej przy Radiu Maryja⁴⁴. W listopadzie, na zakończenie Narodowej Pielgrzymki do Ziemi Świętej, zorganizowanej przez franciszkanów z Krakowa, Radio Maryja zostało uhonorowane złotym medalem pielgrzyma „*Signum Sacri Itineris Hierosolymitani*”. Radio Maryja otrzymało odznaczenie z rąk Kustosza Ziemi Świętej o. Giovanniego Battistelli. W grudniu odbyło się spotkanie przedstawicieli biur i kół Przyjaciół Radia Maryja z USA, Austrii, Niemiec i Norwegii.

W styczniu 1999 roku Radio Maryja gościło w Szwecji. W lutym, drugą rocznicę powstania obchodził Instytut Edukacji Narodowej, który za cel swej działalności przyjął służbę prawdzie w wymiarze społecznym. Cel ten realizuje, organizując spotkania w ramach Studium Edukacji Narodowej, sympozja i promocje, wydając i rozprowadzając pozycje niezbędne dla polskiej kultury. W czasie dwóch lat swojej działalności IEN przeprowadził ponad 400 wykładów z zakresu edukacji, wychowania, kultury, prawa, ekonomii i polityki. Ponadto zorganizował 27 oddziałów dwusemestralnego Studium Edukacji Narodowej. Objęło ono swoim zasięgiem około 1400 słuchaczy w całej Polsce⁴⁵. W marcu 1999 roku odbyła się I Pielgrzymka Podwórkowych Kółek Różańcowych Dzieci na Jasną Górę, w której wzięło udział około 10 tysięcy dzieci wraz z opiekunami. W maju ponad tysiąc osób wspomagających działalność Zespołu Wspierania Radia Maryja w Służbie Bogu, Kościołowi, Ojczyźnie i Narodowi Polskiemu uczestniczyło w pierwszym spotkaniu na Jasnej Górze, które przebiegało pod hasłem: „Modlitwa – informacja – wspólnota”. W tym samym miesiącu z inicjatywy słuchaczy Radia Maryja w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie odbyła się II Pielgrzymka Rodziny Radia Maryja do Amerykańskiej Częstochowy⁴⁶. Papież Jan Paweł II podczas czerwcowego nabożeństwa w Toruniu powiedział: „Raduję się obecnością słuchaczy Radia Maryja, które ma siedzibę w Toruniu. [...] Wszystkim słuchaczom, pracownikom radia życzę tej radości, jaka płynie ze zwiastowania Dobrej Nowiny [...] Dziękuję wam za radiową katechezę, a szczególnie za modlitwy w intencji Kościoła i papieża”⁴⁷. W tym samym miesiącu Radio Maryja gościło w Niemczech. W październiku na Jasną Górę przybyła I Pielgrzymka Młodzieży skupionej wokół Radia Maryja.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ źródło: *Kalendarz Rodziny Radia Maryja na 2000 rok*, Szczecinek 1999.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Ibidem.

W grudniu, z okazji VIII rocznicy powstania Radia Maryja do Torunia przybywały liczne rzesze pielgrzymów, m.in. z Austrii, Białorusi, Kazachstanu, Niemiec, Norwegii, Szwecji, Stanów Zjednoczonych i Szwajcarii⁴⁸. 15 grudnia Sejm zawarł w swej uchwale zalecenie przeprowadzenia przez NIK kontroli w KRRiTV w sprawie dyskryminowania Radia Maryja⁴⁹.

Rok 2000 upłynął w Radiu Maryja pod znakiem Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa. Rozgłośnią towarzyszyła Ojcu Świętemu na szlaku jego jubileuszowych pielgrzymek do Egiptu i Ziemi Świętej. Z Fatimy transmitowała uroczystości beatyfikacyjne Franciszka i Hiacynty, dwojga pastuszków, którym Matka Boża ukazała się kilkakrotnie w 1917 roku, z Watykanu zaś beatyfikację redemptorysty, ojca Franciszka Seelosa. Przeprowadziła także transmisję uroczystości z okazji 80. rocznicy urodzin papieża, Jubileuszu Biskupów i Jubileuszu Rodzin, z okazji którego do Grobu św. Piotra przybyła V Pielgrzymka Rodziny Radia Maryja. W tym roku po raz pierwszy Radio Maryja przeprowadziło bezpośrednią transmisję z posiedzenia Komisji Środków Przekazu⁵⁰. We wrześniu została zakończona kontrola NIK w KRRiTV. Wyniki tej kontroli zamieszczono w odpowiednim dokumencie⁵¹.

W styczniu 2001 roku Radio Maryja transmitowało uroczystość zamknięcia Drzwi Świętych w Bazylice św. Piotra. W marcu toruńscy radni SLD sprzeciwili się sprzedaży Radia Maryja gruntów pod budowę Centrum „Polonia in Tertio Millennio”. 26 kwietnia Sejm przyjął uchwałę w sprawie dyskryminowania Radia Maryja, w której domagał się od Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji podjęcia: „wszelkich działań w celu niezwłocznego usunięcia nierównej pozycji Radia Maryja w stosunku do pozostałych nadawców ogólnopolskich”⁵². W maju i czerwcu stacja towarzyszyła Papieżowi w jego pielgrzymkach do Grecji, Syrii, na Malte i na Ukrainę. W tym czasie przeprowadziła także transmisję z debaty sejmowej w sprawie wniosku komisji nadzwyczajnej o ponowne uchwalenie ustawy reprivatyzacyjnej, a także po raz pierwszy trans-

⁴⁸ źródło: *Z historii Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 7 grudnia 2001.

⁴⁹ J. Kawecki, *Wspierajmy Radio Maryja*, w: *Odważny głos prawdy...*, s. 184.

⁵⁰ źródło: *Z historii Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 7 grudnia 2001.

⁵¹ źródło: Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli działalności KRRiTV oraz innych organów w zakresie realizacji koncesji dla Radia Maryja*, Warszawa, wrzesień 2000.

⁵² LUZ, *Radio Maryja dyskryminowane*, „Rzeczpospolita”, 27 kwietnia 2001.

mitowała modlitwę więźniów w krakowskim areszcie⁵³. W czerwcu Radio Maryja, na mocy uchwały KRRiTV, otrzymało status nadawcy społecznego⁵⁴. W tym miesiącu przyznano także toruńskiej rozgłośni nową, 7-letnią koncesję na nadawanie ogólnopolskiego programu⁵⁵. We wrześniowych wyborach do Sejmu dostała się Liga Polskich Rodzin, silnie wspierana przez Radio Maryja. W październiku odbyła się inauguracja pierwszego roku akademickiego w utworzonej przez toruńską rozgłośnię Wyższej Szkole Kultury Społecznej i Medialnej⁵⁶. W dniu 7 grudnia około 10 tysięcy wiernych słuchaczy Radia Maryja świętowało w Toruniu dziesiątą rocznicę powstania rozgłośni⁵⁷.

W dniu 21 marca 2002 roku Episkopat Polski powołał specjalny zespół do spraw Duszpasterskiej Troski o Radio Maryja. W jego skład weszli czterej biskupi: Stanisław Wielgus, Andrzej Suski, Marian Gołębiowski oraz przewodniczący Sławoj Leszek Głódź. „Celem zespołu ma być podjęcie dialogu w duchu życzliwości i współpracy” – stwierdził bp Głódź⁵⁸. Jeszcze przed Świętami Wielkiejnocy odbyło się pierwsze spotkanie zespołu z przedstawicielami Radia Maryja. Niewiele wiadomo o przebiegu i efektach tego spotkania. Z nieoficjalnych informacji wynika, że biskupi mieli poinformować radio, że jako rozgłośnia musi akceptować i prezentować opinie zgodne z nauczaniem Kościoła, także w kwestiach społecznych, w tym dotyczących integracji europejskiej. A zatem, radio musi być bardziej podporządkowane hierarchii Kościoła. 1 maja 2002 roku odbyło się 317 zebranie plenarne Episkopatu Polski. Biskupi poruszyli m.in. temat Radia Maryja. Ustalili, że konieczne jest kolejne spotkanie zespołu do

⁵³ źródło: *Z historii Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 7 grudnia 2001.

⁵⁴ Nadawca społeczny – to pojęcie znalazło się w ustawie o radiofonii i telewizji po jej ostatniej nowelizacji. Za takiego nadawcę można uznać tylko podmiot, który „respektuje chrześcijański system wartości” oraz „zmierza do ugruntowania tożsamości narodowej”. Nadawca społeczny nie będzie mógł nadawać reklam, telesprzedazy i audycji sponsorowanych. Emitowane przez niego programy mogą być finansowane jedynie z dotacji charytatywnych. Natomiast do przywilejów wynikających z posiadania tego statusu należy bezpłatne przyznanie i dokonywanie zmian w koncesji przez KRRiTV.

⁵⁵ K. Wójcik, *Nowa koncesja dla Radia Maryja*, „Nasz Dziennik”, 22 czerwca 2001.

⁵⁶ K. Cegielska, *Iść drogą Prawdy. Dobra i Piękna*, „Nasz Dziennik”, 22 października 2001.

⁵⁷ K. Cegielska, *Magnificat za 10 lat opieki nad katolicką rozgłośnią*, „Nasz Dziennik”, 8–9 grudnia 2001.

⁵⁸ M. Lizut, *Z Bogiem do Europy*, „Gazeta Wyborcza”, 22 marca 2002.

„opieki duszpasterskiej nad Radiem Maryja” z kierownictwem rozgłośni. Tematem tego spotkania miał być statut Rodziny Radia Maryja, jako struktury, która podlega wyłącznie ojcu Rydzykowi⁵⁹.

26 listopada 2002 roku po „Wiadomościach” publiczna telewizja TVP 1 emitowała film dokumentalny Jerzego Morawskiego pt. *Imperium ojca Rydzyka*, rzekomo obnażający kulisy działalności nie tylko Radia Maryja. Fala publikacji prasowych i dyskusji w mediach, jaka przetoczyła się po emisji filmu, godna jest odrębnej pracy na temat odbioru społecznego postaci i działalności ojca Tadeusza Rydzyka. Wydaje się, że w rezultacie emisji słabego filmu i sprowokowanej nagonki, inicjatywy głoszone przez redemptorystów trafiły do szerszej świadomości społecznej, a z wywołanego tym zamieszania Radio Maryja wyszło wzmocnione i zyskało sobie nowych słuchaczy oraz fundatorów.

W okresie ostatnich dziesięciu lat Radio Maryja na trwałe wpisało się w pejzaż polskiego systemu medialnego. Oferta programowa stacji charakteryzuje się różnorodnością propozycji kierowanych do odbiorców w różnym wieku i o różnym poziomie wykształcenia. Najważniejszą sprawą jest modlitwa. Jak wielokrotnie podkreśla na antenie ojciec dyrektor, „centrum dowodzenia” w Radiu Maryja jest kaplica. W tym miejscu rozpoczyna się i kończy dyżur każdego pracownika. Na tle propozycji programowych innych stacji, program Radia Maryja jest bardziej różnorodny i przedstawia głębsze wartości. Na temat szerokiej oferty programowej toruńskiej rozgłośni wypowiedział się sam Papież: „Pragnę przede wszystkim podkreślić bogactwo tego programu, który wychodzi naprzeciw podstawowym potrzebom człowieka, uwzględniając przede wszystkim potrzeby religijne. Program ten jest wszechstronny, bo obejmując modlitwę, katechezę, informację, muzykę religijną, a także kontakty telefoniczne ze słuchaczami. To wszystko jest wynikiem ogromnej pracy wielu ludzi dobrej woli, znakiem szczerego umiłowania Kościoła, głębokiego zrozumienia jego misji przepowiadania, ewangelizacji [...]. W ten wielki nurt modlitwy całego Kościoła Radio Maryja pomaga włączyć się także osobom chorym, samotnym, podróżującym, zajęтым przy warsztatach pracy. Z kolei poprzez gruntowną katechezę umacnia w wierze radiosłuchaczy, zachęca do pogłębienia Pisma Świętego i literatury religijnej, a dobra muzyka re-

⁵⁹ M. Lizut, *Pokój Ziemi Świętej*, „Gazeta Wyborcza”, 2–3 maja 2002.

ligijna wprowadza w dzisiejszy hałaśliwy świat ucieszenie, sprzyja skupieniu i refleksji”⁶⁰.

Formułę Radia Maryja można zamknąć w haśle: „Informacja, formacja, organizacja, akcja”⁶¹, które zostało przejęte przez bardzo liczną grupę oddanych słuchaczy, tworzących Rodzinę Radia Maryja. Rozgłośnia ojców redemptorystów, poza wartościami ewangelicznymi, promuje także polską kulturę i wspiera narodowe dziedzictwo, czego konkretnym wyrazem są koncerty o charakterze patriotyczno-religijnym pod hasłem „A to Polska właśnie”. Kolejnym przejawem odmienności Radia Maryja od innych mass mediów jest fakt, że ta rozgłośnia nie ogranicza się tylko do działań *stricte* radiowych, ale angażuje się w projekty związane z edukacją, kulturą, działalnością wydawniczą, a także sytuacją ekonomiczno-polityczną.

W sprawozdaniu z kontroli działalności programowej Radia Maryja przeprowadzonej przez KRRiTV, stwierdzono, że rozkład czasu przeznaczanego na poszczególne typy audycji w ogólnej ich liczbie jest zgodny z wymogami koncesji. Wysoko oceniono dziennikarzy i prezenterów rozgłośni. Zwrócono uwagę na możliwość kontaktu słuchacza z rozgłośnią, co wskazuje na fakt, że dla Radia Maryja najważniejszy jest słuchacz. We wspomnianym sprawozdaniu można znaleźć takie stwierdzenie: „W prawie każdej audycji umożliwia się słuchaczom bezpośrednią wymianę myśli i poglądów na antenie oraz dzielenie się przemyśleniami”⁶². Sprawozdanie wysoko oceniło serwisy informacyjne: „Wszystkie informacje podawane w serwisie miały charakter społeczno-religijny i dotyczyły wydarzeń związanych bezpośrednio z życiem Kościoła”, jednocześnie podkreślono, że „[...] W strukturze »Wiadomości« przeważały informacje aktualne, a ich forma pozbawiona była jednak jakichkolwiek oznak sensacyjności”⁶³. Podkreślono także formacyjny charakter wielu audycji oraz ich przystosowanie dla różnych grup wiekowych.

Jak widać, Radio Maryja w okresie jedenastu lat istnienia osiągnęło wielki sukces. Wypracowało sobie spore zaplecze materialne, a także mi-

⁶⁰ Jan Paweł II, *Przemówienie Ojca Świętego podczas Pierwszej Pielgrzymki Rodziny Radia Maryja do Rzymu*, 23 marca 1994 roku, za: www.radiomaryja.pl, 10 marca 2002, godz. 18:15.

⁶¹ D. Drażek, *Radio Maryja na tle systemu medialnego w Polsce*, „Nasz Dziennik”, 22–23 grudnia 2001.

⁶² Zob.: M. Rauchfleisz, S. Springer, *KRRiTV pozytywnie ocenia działalność Radia Maryja*, „Niedziela”, 28 lipca 1996; D. Drażek, *Radio*, „Nasz Dziennik”, 22–23 grudnia 2001.

⁶³ Ibidem.

liony oddanych słuchaczy, którzy swoją społeczną mobilnością już nieraz „rozproszyli chmury” nad toruńską rozgłośnią. Przełom polityczny w 1989 roku pozwolił Kościołowi katolickiemu na zakładanie własnych stacji radiowych. Do roku 1997 niemal w każdej diecezji utworzono lokalną rozgłośnię katolicką. Od 1998 roku radiostacje te utworzyły ogólnopolską sieć Radia Plus. Jednak Radio Plus nie odniosło sukcesu. Obecnie boryka się z dużymi problemami finansowymi⁶⁴. Spośród wszystkich rozgłośni katolickich jedynie Radio Maryja cieszy się rosnącą liczbą słuchaczy i nie narzeka na dotkliwe kłopoty finansowe. Jest też jednym z najbardziej wpływowych mediów w Polsce.

Wiek słuchaczy toruńskiej stacji przedstawia się następująco: powyżej 50 lat: 46% słuchaczy; przedział wiekowy 30–49 lat: 28%, 9–29 lat: 26%⁶⁵. Można zauważyć, że prawie połowa słuchaczy to ludzie w podszłym wieku. Argument wiekowości słuchaczy jest przez media podsycany, by kreować wizerunek instytucji konserwatywnej i nierozwojowej. Z tego też względu bagatelizuje się znaczenie Radia Maryja, gdyż jego słuchacze, z racji zaawansowanego wieku, nie mogą mieć realnego wpływu na losy Polski w nadchodzącym stuleciu⁶⁶. Ta opinia jest nieco przesadzona, ponieważ nie można zapomnieć o tej grupie słuchaczy, w której 26% stanowią ludzie do 30 roku życia.

Olga Lipińska stwierdza: „Radio Maryja to radio dla motłochu, nie tylko niepotrzebne, ale szkodliwe, zwraca się do osobników słabo rozwiniętych intelektualnie”⁶⁷. Publicysta „Trybuny” pokpiwa, że słuchaczy toruńskiej rozgłośni „do czytania czegokolwiek nie jest nawet w stanie zmusić rozkaz ojca Rydzyka!”⁶⁸. Czy naprawdę słuchacze Radia Maryja są tak „nieoświeceni”? W ich obronie staje socjolog Sergiusz Kowalski, który wielkich sympatii do toruńskiej rozgłośni nie zdradza. „Wbrew obiegowym opiniom, Rodzina Radia Maryja nie ogranicza się do gromadki dewocyjnych emerytek. W rozmowach prowadzonych na antenie uczest-

⁶⁴ Por.: E. CZ., *Plus doinwestowany*, „Rzeczpospolita”, 26 lipca 2001; M. Lizut, *Bo Plus był na minusie*, „Gazeta Wyborcza”, 28 sierpnia 2001; E. CZ., *Umowa pod choinkę*, „Rzeczpospolita”, 30 listopada 2001; M. Walaszczyk, *Plus na minusie*, „Nasz Dziennik”, 23 lipca 2001.

⁶⁵ źródło: OBOP, Badanie ogólnopolskie z 5 kwietnia–27 czerwca 1999; cyt. za: L. Zalewska. M. D. Zdort, *Partia Maryja*, „Rzeczpospolita”, 7 października 1999.

⁶⁶ Por.: *Ojczyzna cudów. Rozmowa z Pawłem Śpiewakiem, socjologiem*, rozmawiał Wiesław Kot, „Wprost”, 20 kwietnia 1999.

⁶⁷ Cyt. za: M. D. Zdort, *Kościół według Playboy’a*, „Frona” nr 7, s. 146.

⁶⁸ J. Żurawski, *Cala władza w ręce AWS*, „Trybuna”, 12 marca 1998.

niczą ludźmi starzy i młodzi, mieszkańcy prowincji i wielkich miast, często dzwonią osoby wykształcone, posługujące się bogatą polszczyzną [...]. Kto sądzi, że ma do czynienia z niewartym zachodu zaściankiem narodo-wo-katolickiego ekstremizmu, popełnia poważny błąd”⁶⁹.

Wyniki badań statystycznych mówią, że na szkole podstawowej zakończyło swoją edukację 33% słuchaczy, wykształcenie zawodowe posiada 23%, średnie 24%, wyższe 6%⁵⁴. Ten stan tak określa Dariusz Zalewski: „Wykształcenie słuchaczy odpowiada przeciętnemu wykształceniu średniej populacji Polaków. Stosunkowo niewielkie ilości słuchaczy posiadająca tytuł magistra wynika z małej procentowo liczby magistrów w całej populacji. Analogicznie, większa procentowo ilość słuchaczy ze świadectwami ukończenia niższych szczebli edukacji odpowiada zwiększonej liczbie obywateli z takim właśnie wykształceniem. Można zatem powiedzieć, że rozgłośni słucha przeciętny, statystyczny Polak”⁷⁰.

Rolę „prasowego ramienia” rozgłośni z Torunia pełni pismo „Nasz Dziennik”, wydawane od stycznia 1999 roku, które jest lustrzanym odbiciem poglądów głoszonych w eterze przez Radio Maryja. Publicyści i redaktorzy pisma tworzą stałe grono, bardzo jednolite w prezentowanych poglądach, wspierające toruńską rozgłośnię i korzystające z jej wsparcia. Grono to stanowi również zaplecze Instytutu Edukacji Narodowej, jeżdżące z prelekcjami, organizowanymi przez biura Radia Maryja. Jedną z osób tworzących to grono jest Janusz Kawecki, który tymi słowami charakteryzuje omawiane pismo: „Dzięki »Naszemu Dziennikowi« czytelnicy w Polsce otrzymują codziennie ważne, ale wcześniej blokowane w innych dziennikach informacje, bez których obiektywny ogląd rzeczywistości nie byłby możliwy. Publikacje w »Naszym Dzienniku« pomagają czytelnikom w odnajdywaniu drogi do wspólnoty, formację do udziału w służbie Bogu, Kościołowi i Ojczyźnie”⁷¹. Jak widzimy z powyższych słów, ludzie tworzący to środowisko są przekonani o swojej „misji”.

Zbadano także, do czego najbardziej potrzebne jest słuchaczom katolickie radio: „Programy Radia Maryja odbierane są przez słuchaczy jako pomoc w trudnych sytuacjach życiowych. Ten aspekt recepcji programów obejmuje przede wszystkim sferę osobistego życia (27,68%): np. zaakceptowanie choroby i śmierci (17,19%), pomoc w codziennym życiu (8,91%) oraz rozwoju osobowości (35,18%); np. dowartościowanie siebie

⁶⁹ Cyt. za: E. Wilk, *Rodzina Ojca Dyrektora*, „Polityka”, 13 grudnia 1997.

⁷⁰ D. Zalewski, *Radio Maryja w ogniu propagandy*, Kielce 2001, s. 40.

⁷¹ J. Kawecki, A. Flaga, op. cit., s. 211.

(8,20%), opanowanie poczucia samotności (6,43%), odnalezienie sensu życia (6,88%), podtrzymanie na duchu (6,43%). Doświadczenie pomocy objęło również sferę doznań religijnych (22,05%), np. pomoc w doświadczeniach obecności Boga (7,67%), opanowanie trudności w modlitwie (7,05%)⁷².

Po ponad dziesięciu latach od powstania rozgłośni ojców redemptorystów nikt nie ma już chyba wątpliwości, że mamy do czynienia z fenomenem socjologicznym. Formuła radia modlitewnego okazała się magnesem przyciągającym miliony słuchaczy. Nie są to zwykli słuchacze, lecz zagorzali zwolennicy, tworzący własną organizację, nazywaną Rodziną Radia Maryja, która przejawia cechy ruchu społeczno-politycznego⁷³. Liczba słuchaczy toruńskiej rozgłośni przekracza pięć milionów⁷⁴. Rodziny Radia Maryja powstają przy parafiach, do których dociera „katolicki głos w naszym domu”. Ich techniczno-organizacyjnym zapleczem są biura Radia Maryja, które czasem mieszczą się w prywatnych mieszkaniach, a czasem w budynkach parafialnych⁷⁵. Głównymi zadaniami tych biur są: nawiązywanie kontaktów z ewentualnymi współpracownikami Radia Maryja z terenu, organizowanie reporterów, korespondentów i prelegentów z terenu swego działania, organizowanie spotkań informacyjnych, pomocy modlitewnej i materialnej dla Radia Maryja. Zajmują się także kolportażem książek i miesięcznika „Rodzina Radia Maryja”, który jest wydawany od 1995 roku przez Fundację „Nasza Przyszłość”, oddział w Szczecinku. Celem tego miesięcznika jest wspomaganie pracy ewangelizacyjnej prowadzonej przez rozgłośnię ojców redemptorystów. Redaktorem naczelnym pisma jest Szymon Cieślak, kierujący oddziałem Fundacji w Szczecinku⁷⁶. Treść miesięcznika w warstwie informacyjnej jest uzu-

⁷² E. Budzyńska, *Socjologiczna analiza słuchaczy Radia Maryja. Komunikat z ogólnopolskich badań*, „Przegląd Religioznawczy” 1997, nr 183, s. 203–223.

⁷³ Ruchy społeczno-polityczne to forma artykulacji i reprezentacji interesów grupowych, pozostająca przejawem ukształtowania się określonych zbiorowych i celowych działań o masowym charakterze, zmierzających do wprowadzenia zmian o charakterze strukturalnym, które dotyczą funkcjonowania szeroko rozumianej władzy politycznej i układu powiązań w jej ramach. Wspomniane ruchy umożliwiają mobilizację znacznej części społeczeństwa wokół określonych postulatów przy wykorzystaniu takich środków, jak: spotkania, procesje, demonstracje, petycje, slogany, symbole, komitety, publicznie przedstawiane strategie działania; za: R. Herbut, *Interes polityczny jako kategoria politologiczna*, w: *Studia z teorii polityki*, t. I, red. A. W. Jabłoński, L. Sobkowiak, Wrocław 1999, s. 61.

⁷⁴ M. Subotić, *Podwójna*, „Rzeczpospolita”, 21 kwietnia 1998.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ J. Kawecki, A. Flaga, op. cit., s. 211.

pełniana cotygodniowym dodatkiem do tygodnika rodzin katolickich „ródło”, wydawanym jako specjalna wkładka zatytułowana „W naszej rodzinie”, pod redakcją ojca Mariana Sojki oraz Anny Wilmanowskiej z Krakowa⁷⁷. Miesięcznik ma formę czterdziestostronicowych, kolorowych zeszytów.

Rodzina Radia Maryja bywa często posądzana o sekciarstwo. Socjolog Mirosław Pęczak stwierdza: „Atrakcyjność przynależności do Rodziny Radia Maryja wynika z przekonania, że należy się do grupy szczególnej, nie dla każdego dostępnej, rodzaju awangardy prawdziwego katolicyzmu. Tym sposobem ci, o których zapomnieli wielcy tego świata, zyskują poczucie misji i z outsiderów stają się wybranymi. Nie są już anonimowym tłumem wiernych”⁷⁸. Z tą opinią zgadza się publicysta Adam Szostkiewicz: „Socjologicznie biorąc, ojcu Rydzykowi udało się to samo, co udało się „Gazecie Wyborczej” – uczynił ze swego radia medium gorące, działające jak magnes, który przyciąga ludzi o silnych poglądach i nie mających wątpliwości, że cała prawda jest po ich stronie. Ale Radio Maryja jest jeszcze, a może przede wszystkim, medium religijnym, więc temperatura skacze jeszcze wyżej niż u fanów medium świeckiego”⁷⁹.

Trzeba podkreślić, że Rodzina Radia Maryja to silna, zmobilizowana i zdyscyplinowana grupa społecznego nacisku. W latach 1996–1997 uczestniczyła w kontestowaniu prac nad nową konstytucją, przekonując, że jej uchwalenie to zdrada i targowica. Przygotowywała także akcje zachęcające do zaostreżenia ustawy o ochronie życia poczętego. Wysyłała „trójki społeczne”, nękające kioskarzy sprzedających pisma erotyczne. Organizowała protesty do Sądu Najwyższego, chcąc doprowadzić do unieważnienia wyboru Aleksandra Kwaśniewskiego na prezydenta. Bojkotowała film *Ksiądz* Antoni Bird. Stawiała pikiety pod biurami posłów głoszących w konkretnych sprawach niezgodnie ze wskazaniem ojca dyrektora. Na skutek nacisków Rodziny Radia Maryja 120 posłów AWS i PSL chciało postawić szefa Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji przed Trybunałem Stanu, ponieważ ta instytucja utrudniała Radiu Maryja korzystanie ze wszystkich przyznanych w koncesji częstotliwości. Należy nadmienić, że Radio Maryja nie emituje reklam. To jedyne radio o zasięgu ogóln-

⁷⁷ ródło: *Kalendarz Rodziny Radia Maryja na rok 1999, ...*

⁷⁸ Cyt.: za E. Wilk, *Rodzina*, „Polityka”, 13 grudnia 1997.

⁷⁹ Cyt.: za J. Turnau, *Modlitwa i manipulacja*, „Gazeta Wyborcza”, 8–9 grudnia 2001.

polskim, które utrzymuje się dzięki ofiarności słuchaczy⁸⁰. Ten fakt obrazuje, jak słuchacze zżyci są z rozgłośnią.

Prasa, radio, telewizja, czyli środki masowego przekazu⁸¹ często zabierają głos w sprawie Radia Maryja. Większość mediów odnosi się sceptycznie do samej rozgłośni, jak i do związanych z nią inicjatyw. Radio jest często krytykowane, a niekiedy pojawiają się bezpodstawne zarzuty. W toruńskiej rozgłośni znajduje się specjalne archiwum, w którym zbiera się krytyczne względem radia artykuły. W ciągu dziesięciu lat istnienia stacji zebrano ponad siedem tysięcy takich wystąpień⁸². Niechęć większości środków masowego przekazu do Radia Maryja rzeczywiście istnieje. Jednakże sama rozgłośnia także jest niechętna względem innych massmediów i często je krytykuje. „Wdzięcznym” obiektem ataków dla środków masowego przekazu jest dyrektor Radia Maryja, ojciec Tadeusz Rydzyk, którego określa się mianem „apostoła nienawiści”⁸³. Ojciec Rydzyk doznał się już bardzo wielu „etykietek” (mających negatywne konotacje) wymyślonych przez media. Nazywany jest zatem „wielkim inkwizytorem”, „arcymistrzem socjotechniki”, „władcą czterech milionów dusz” czy wspomnianym „apostolem nienawiści”.

Drugim wątkiem krytycznym przejawiającym się w środkach społecznego przekazu jest rzekomo „niejasna” sytuacja finansowa toruńskiej rozgłośni. Dociekliwi dziennikarze zadają pytania skąd biorą się pieniądze na utrzymanie stacji, a także, dlaczego jest ich tak dużo? Autorzy tych pytań przyznają co prawda, że ofiarodawcy wspierają Radio Maryja aktywnie, ale sugerują, że musi być jeszcze inne źródło napływu gotówki, np. pranie brudnych pieniędzy.

⁸⁰ M. Ikonowicz, *Zbuntowane*, „Przegląd”, 10 grudnia 2001.

⁸¹ Środki masowego przekazu, masowej komunikacji, masowej informacji i propagandy. Należą do nich: instytucje rozpowszechniające informacje w skali masowej – wydawnictwa książkowe i prasowe, ośrodki radiowe i telewizyjne, przedsiębiorstwa produkujące i upowszechniające filmy, nagrania muzyczne itp. Mass-media spełniają ważną rolę w procesach komunikacji społecznej i politycznej, propagandzie, działaniach socjalizacyjnych i edukacyjnych, reklamie. Kształtują i utrwalają krajową i międzynarodową opinię publiczną, kulturę masową, świadomość i zachowania zbiorowe; za: *Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 1998, s. 213.

⁸² Por.: E. Olszewska, *Zjednoczeni w dobrej sprawie*, „Nasz Dziennik”, 7–8 lipca 2001.

⁸³ Por.: A. Małachowski, *Jad nienawiści*, „Przegląd Tygodniowy”, 13 października 1999.

Środki masowego przekazu z niepokojem i zawiścią obserwują ciągły wzrost wpływów i zasobów materialnych Radia Maryja. Zauważają kolejne inicjatywy powstające wokół rozgłośni (powstanie gazety „Nasz Dziennik”, przejęcie „Ilustrowanego Kuriera Polskiego” czy stworzenie Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej). Często rodzi to uszczypliwe uwagi, pojawił się np. nowy termin: „koncern Radia Maryja” lub „imperium ojca Rydzyka”. Jak widać ojciec Tadeusz Rydzyk jest nie tylko charyzmatycznym przywódcą, ale także dobrym menagerem. To głównie dzięki niemu Radio Maryja rozrosło się do takich rozmiarów, że niektórym kojarzy się z „koncernem” albo „imperium”.

Sprawą oczywistą jest, że Radio Maryja angażuje się w sprawy społeczno-polityczne. Czy ma do tego prawo? Zdania są podzielone, nie tylko wśród dziennikarzy i komentatorów politycznych, ale także wśród hierarchii kościelnej i w środowiskach katolickich. Chodzi tu o spór dotyczący stosunków państwo – Kościół. Radio Maryja było zaangażowane w szereg inicjatyw politycznych, np. walka przeciw nowej Konstytucji, obrona Stoczni Gdańskiej, poparcie dla uwłaszczenia, a także próba zakwestionowania ważności wyborów prezydenckich. W Sejmie zasiadali posłowie-sympatycy Radia Maryja nazywani przez media „posłami Radia Maryja”. Wszystkie te „inicjatywy” znalazły swój oddźwięk w mediach. Jednakże prawdziwą burzę w środkach masowego przekazu wywołał fakt dostania się do parlamentu w wyborach z 23 września 2001 roku partii Liga Polskich Rodzin, która nie ukrywała swoich związków z toruńską rozgłośnią. Było to duże zaskoczenie nie tylko dla dziennikarzy, ale także dla analityków politycznych.

Radio Maryja jest najbardziej wpływowym medium w Polsce lansującym postawy eurosceptyczne. Wokół rozgłośni zgromadziły się środowiska niechętne wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Wcześniej działacze tego nurtu byli skazani na marginalizację. Po uzyskaniu poparcia dyrektora Radia Maryja, mogli dotrzeć do milionów słuchaczy. Zaczęli coraz częściej gościć na antenie rozgłośni. Byli zapraszani do wygłaszania krótkich prelekcji i felietonów oraz do programów publicystycznych. Stali się zapleczem intelektualnym Instytutu Edukacji Narodowej, jeżdżąc z prelekcjami, organizowanymi przez sympatyków Radia Maryja w całym kraju. Po utworzeniu gazety „Nasz Dziennik” zaczęli tworzyć jego linię polityczną, która niczym się nie różniła od wydawanych wcześniej przez to środowisko pism („Myśl Polska”, „Głos”, „Nasza Polska”). Jednak wspomniane pisma nie miały tak dużego oddziaływania jak „Nasz Dziennik”. Powodem takiego stanu rzeczy było to, że nigdy nie cieszyły

się one tak zdecydowanie manifestowanym poparciem ojca Rydzyka jak „Nasz Dziennik”⁸⁴. Z biegiem czasu działacze środowisk eurosceptycznych zauważyli, że tworząc blok narodowo-katolicki wsparty przez Radio Maryja mogą stać się znaczącą siłą polityczną. Tak powstała Liga Polskich Rodzin.

Działalność polityczna Radia Maryja jest bardzo widoczna i często spotyka się z uzasadnioną krytyką biskupów. Jednym z pierwszych biskupów, którzy krytykowali polityczną działalność toruńskiej rozgłośni, był Tadeusz Pieronek, były sekretarz generalny Konferencji Episkopatu Polski. Tenże biskup w takich oto słowach określał działalność polityczną rozgłośni ojców redemptorystów: „Radio Maryja głosi pogląd, iż jako jedyne jest kustoszem prawdy na każdy temat. Słucham tych opinii z dużym rozbawieniem. W tym środowisku w sposób dogmatyczny są głoszone poglądy »prawdziwego Polaka i katolika«”⁸⁵. Z tą opinią zgadza się abp Józef Życiński, który także zauważa w przekazie Radia Maryja oznaki fundamentalizmu i życzy sobie, aby: „w Rodzinie Radia Maryja doszła do głosu autentyczna maryjność, tj. pokora, dyskrekcja i szacunek dla innych, a wyeliminowana została agresja i osądzanie jako wrogów Kościoła katolików o nieco innej wrażliwości religijnej”⁸⁶.

Drugą grupę stanowią biskupi, którzy solidaryzują się z Radiem Maryja. Jak liczna to grupa, informuje nas liczba członków Episkopatu obecnym na obchodach dziesiątej rocznicy powstania Radia Maryja 7 grudnia 2001 roku w Toruniu. Na tych uroczystościach byli obecni: abp Marian Przykucki, bp Andrzej Suski, bp Antoni Dydycz, bp Adam Śmigielski, bp Stanisław Napierała, bp Józef Szamocki, bp Edward Frankowski, bp Tadeusz Werno, bp Tadeusz Zawitkowski, bp Paweł Socha oraz bp Stefan Regmunt⁸⁷. Jest to nie tylko liczna, ale także bardzo wpływowa grupa hierarchów kościelnych.

Przesłanie polityczno-społeczne Radia Maryja mieści się w kanonie społecznej nauki Kościoła katolickiego. Jednak trzeba zauważyć, że środowiska związane z rozgłośnią ojców redemptorystów podnoszą wybrane,

⁸⁴ R. Ziemkiewicz, *Inwazja narodowych radykałów*, „Arkana” 1998, nr 4, s. 64.

⁸⁵ M. Lizut w rozmowie z bp. T. Pieronkiem, *Partyjność ponad wszystko*, „Gazeta Wyborcza”, 29–30 września 2001.

⁸⁶ Cyt. z: *Granice demokracji w Kościele – dyskusja dziennikarzy*, „Biuletyn Katolickiej Agencji Informacyjnej”, 31 marca 1998.

⁸⁷ J. Cydzik, *X rocznica powstania Radia Maryja*, „Rodzina Radia Maryja” 2002, nr 1, s. 23.

wygodne dla siebie fragmenty z nauki społecznej Kościoła, a pomijają te, które nie są zgodne z ich wizją świata, przez co w pewien sposób spływają i zniekształcają przekaz tejsze nauki.

Przez jedenaście lat swego istnienia Radio Maryja odniosło sukces na polskiej scenie medialnej; w jego posiadaniu jest kilka tytułów prasowych, szereg fundacji i inicjatyw edukacyjnych. W planach założyciela i dyrektora stacji jest powstanie telewizji „Trwam”. Radio Maryja cieszy się rosnącą z roku na rok liczbą słuchaczy, którzy tworzą silną grupę naciśku. W parlamencie znajduje się ugrupowanie, które jest popierane i w dużej mierze uzależnione od toruńskiej rozgłośni. Radio Maryja posiada także duże wpływy w Episkopacie Polski. Cieszy się także dość dobrą kondycją finansową, czego przyczyną jest wielka ofiarność sympatyków rozgłośni. Jest jednym z najbardziej opiniotwórczych i wpływowych mediów w Polsce, i choć często czuje się krzywdzone i dyskryminowane, to ma się dobrze i nic na to nie wskazuje, by ta sytuacja w najbliższym czasie mogła ulec zmianie.

Summary

December 2002 saw the 11th anniversary of the first transmission of Radio Maria from Toruń. It is beyond any doubt that the Radio is an actual phenomenon. Over a decade the station of the Redemptorists' order has succeeded enormously. The reason for this success is an exceptional and original form of a prayer station that is a magnet for millions of listeners. The programs offered by the station from Toruń are unique and have no counterpart on the media market. The program of Radio Maria is based on three pillars: prayer, catechism and contacting the audience. Particularly the contact with the listeners was decisive for the profound success of the station. It is the most „live” and „interactive” one in Poland. The station contacts its listeners „not only to exchange thoughts and opinions (which is the idea of the program called »Unfinished Conversations«, the first interactive program in Poland) but also to unite in prayer”.